

Udvarhelyszéki helyismereti évfordulók 2008. október–december

Október

11. – 65 éve született Mátisfalván **Simó Enikő** képzőművész, a brassói bábszínház báb- és díszlettervezője. Egyéni kiállításai Brassóban és Székelykeresztúron voltak, iparművészeti kiállításokon vett részt itthon és külföldön, több díszlettervezői díjat kapott hazánkban és külhonban.

13. – 250 éve halt meg Kolozsváron **Deáki Filep József** református egyházi író. Erdőszentgyörgyön született 1681. aug. 4-én. Vallásos értekezéseket, verseket, halotti beszédeket írt. 1740-ben püspökké választották.

16. – 70 éve született Székelyszentkirályon **Kovács Géza** grafikus. Csoportos és egyéni tárlatokon egyaránt szerepelt. Segesváron él. A homoródszentmártoni alkotótábor 25. évfordulóján grafikáival ajándékozták meg a képzőművészeket.

16. – 55 éve halt meg **Nyirő József** író Madridban. Székelyszomboron született 1889. júl. 18-án. Az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban, majd a gyulafehérvári papnevelőben és a bécsi Pazmaneumban tanult. 1912-ben pappá szentelték, hét év múlva kilépett az egyházi rendből, molnárként dolgozott egy ideig. A *Keleti Újság* munkatársa, az *Erdélyi Helikon* alapító tagja volt. 1941-ben képviselőként Budapestre költözött, 1945-ben Németországba, öt évre rá pedig Madridba. Elbeszélései, regényei most is nagy olvasottságnak örvendenek.

18. – 385 éve halt meg **Marosvásárhelyi Gergely** egyházi író Kolozsváron. 1560-ban született Marosvásárhelyen. Belépett a jezsuita rendbe, 1593–95 között Udvarhelyen térített.

20. – 55 éve született Székelyudvarhelyen **Szakál Zoltán**, a Romániai Zeneszerzők és Muzikológusok Egyesületének megyei felügyelője. Az udvarhelyi Népszínház mutatta be Huszár Sándor: *Jött egy lány* című zenés színpadi riportját, színművekhez írt zenét, illetve a népszínház tagjaként zenélt. Cikkeit a helyi lapok közölték.

22. – 170 évvel ezelőtt halt meg Székelyudvarhelyen **Fancsali Dániel** író (szül. 1769). Az udvarhelyi Római Katolikus Gimnázium tanára, igazgatója volt.

22. – 60 éve született Felsőboldogfalván **Bíró Domokos** fizikus, 1971–75 között a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskola tanára, 1981-ig kutató, majd a Műszaki Főiskola munkatársa.

27. – 110 éve született **Lőrinczi László** egyházi író, mezőgazdasági szakíró Felsőrákoson. Székelykeresztúron végezte a középiskolát, Kolozsváron az Unitárius Teológiát. Az Egyesült Államokban teljesített

missziós szolgálatot, ott mélyült el barátsága Balázs Ferencsel, akinek hatására gazdasági egyetemre iratkozott be. Hazatérve Kiskadácson volt lelkész (1927–41), majd a keresztúri gazdasági iskola előadója, az Unitárius Gimnázium vallásstanára, igazgatója 1948-ig, aztán 1973-ig, nyugalomba vonulásáig Ürmösön volt lelkész. 1981. okt. 24-én halt meg Székelykeresztúron. Több gazdasági szakkönyv szerzője, nevéhez fűződik Románia első baromfityesztő szövetségének, az Avikultúrának létrehozása (1931). Nyugdíjasként látott hozzá a Balázs Ferencsel kapcsolatos emlékezések gyűjtésének. Az író húgával, Béltékny Lajosné Balázs Ibolyával folytatott levelezése eredményeként állt össze *Mások Balázs Ferencről* című kézírata, illetve *Az én Balázs Ferencem* készülő munkája, amit elkoboztak, és azóta sem került elő az anyag.

30. – 160 éve született Nyárádselyében **Bod Károly** közíró. Marosvásárhelyen jogot, a magyar fővárosban és Sárospatakon teológiát, külföldön bölcseletet, teológiát és pedagógiát tanult. 1873-tól Székelyudvarhely Református Kollégiumában tanított, helyi és erdélyi lapokban közölte írásait. Helyismereti jellegű tanulmányokat is adott közre, pl. *A sz-udvarhelyi egyházmegyéről* (Erdélyi Protestáns Közlöny, 1874). 1926. november 11-én halt meg Udvarhelyen.

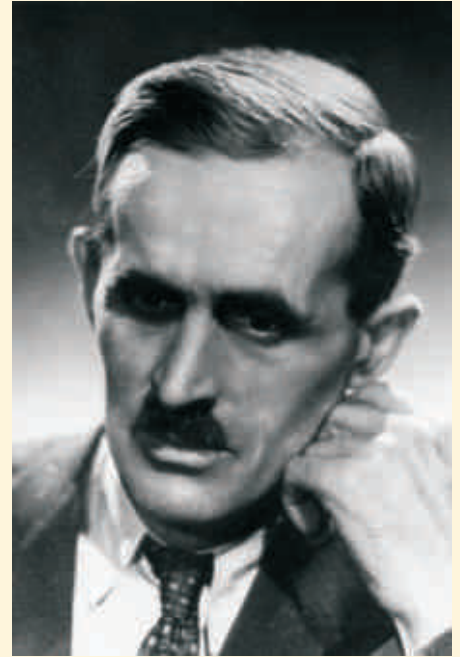
30. – 80 éve született **Domokos István** koreográfus, táncmester Korondon. 1948-tól Kolozsváron volt táncmester, 1954-től az Állami Magyar Operánál, 1956-tól a marosvásárhelyi Dal- és Táncegyüttesnél. Gyűjtéseit több kötetben a Maros megyei Népi Alkotások Háza adta ki.

November

1. – 65 éve halt meg Désen **Hegyi Mózes** költő, helytörténész. 1908. február 1-jén született Agyagfalván. Tanító és lelkész volt. Bráilai szolgálata idején gyűjtötte össze az ottani magyarsággal kapcsolatos adatokat, a *Végvár* című kötetben (1937) közölte. Verskötetete: *Rózsát dobál a lelkem* (Segesvár, 1930).

11. – 125 éve született Bethlenfalván **Szakács Mózes** lapszerkesztő, pedagógiai író. Az udvarhelyi Református Kollégiumban tanult, teológiát végzett, Berlinben is tanult. 1867-től az udvarhelyi Református Kollégiumban tanított, vezette az általa alapított Székelyudvarhelyi Polgári Olvasókört. Ő indította 1877-ben az *Udvarhelyi Híradót*.

11. – 55 éve született Szovátán **Veress Károly** filozófus. Sepsiszentgyörgyön tanított, 1992-től a kolozsvári BBTE tanára, több kötetet közölt, filozófiai, antropológiai és szociológiai tanulmányai, cikkei jelentek

Nyirő József

meg hazai és magyarországi lapokban.

14. – 160 éve született **Bartha Miklós** politikus, publicista Rugonfalván. Jogot végzett, 1872-től Udvarhely vármegye jegyzője volt, és hosszabb ideig függetlenségi párti országgyűlési képviselő, a szabadelvű párti kormányok konzervatív ellenzékének vezére. 1880-ban indította Kolozsváron az *Ellenzék* című politikai napilapot. Cikksorozata hatására jött létre 1885-ben az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület. Budapestre költözött, Ugron Gáborral pártot alapított. *Melanie és a feleség* című drámáját bemutatta a Kolozsvári Nemzeti Színház és a Vígszínház. Olaszthonban és Franciaországban tett utazásáról színes útirajzokban számolt be, *Kazár földön* címmel önálló kötetet adott ki. Politikai cikkeket közölt. Tagja volt a Petőfi társaságnak. Összes műveit hat kötetben adták ki. 1905. okt. 19-én halt meg Budapesten. A róla elnevezett társaság 1925-ben alakult. 2008-ban szülőfalujában is szobrot állítottak neki.

14. – 65 éve halt meg **Dobay László** természettudományi író Dicsőszentmártonban. 135 éve, 1873. július 16-án született Székelyudvarhelyen. Kutatási területe Erdély madárvilága volt, magyar és német nyelvű cikkeiben a természetvédelem fontosságát hangsúlyozta. Kb. 30.000 darabból álló, az egész Földre kiterjedő tojásgyűjteménye kiterjedt cserekapcsolatai révén jött létre.

15. – 70 éve született **Szabó M. Attila** Szilágysomlyón. A kolozsvári egyetemen történelem–magyar nyelv és irodalom szakot végzett. Tanított Szilágysomlyón, Pecsénben, Erzsébetvárosban, Kiskapuson és Medgyesen. Hosszú időn át a Szeben megyei magyar művelődési élet aktív résztve-

vője. Kutatási területe: helynevek, az erdélyi szászok története. Feleségével, Szabó M. Erzsébettel összeállított *Erdélyi helységnévszótár* című, német–magyar–román nyelvű névtárak 1992-ben Bukarestben jelent meg, a második, bővített kiadást 2002-ben adták ki. *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára* című kétkötetes munkájuk 2003-ban, Csík-szeredában jelent meg, és 5818 település adatai szerepelnek benne, a helynevek román, magyar, német, cseh, szlovák, szerb, horvát, ukrán, bolgár, jiddis, török és lengyel változataival, 2006-ban CD-ROM változatát is megjelentették. 2003-tól Székelyudvarhelyen él.

16. – 75 éve született Küküllődombón **Hunyadi László** szobrász, az agyagfalvi negyvennyolcas emlékmű társszerzője.

18. – 75 éve született Szederjesen **Máté Gábor** esszé- és tanulmányíró, főiskolai tanár. Székelykeresztúron végezte a tanítóképzőt (1952), a kolozsvári egyetemen tanult, majd tanított, a kolozsvári és szegedi rádiók külső munkatársa. Az esztétikai tudományok doktora (1974). 1990 után a szegedi főiskola meghívott előadója. A gicseről írt könyve román és magyar nyelven is megjelent.

19. – 65 éve született **Király László** költő, író, műfordító Sóváradoon. 1968-tól az *Utunk* (most *Helikon*) szerkesztője. A Román Írószövetség díját kapta 1970-ben, 1976-ban és 1981-ben, a Román Tudományos Akadémia díját 1982-ben. Román és orosz nyelvből fordít. Legismertebb kötetei: *Kék farkasok* (regény), *Fény hull arcodra, édesem* (elb.), *Amikor pipacsok voltak, A költő égő asztala* (versek).

20. – 65 éve született Kolozsváron **Ferenc Zsuzsanna** író. Külső munkatársként az *Udvarhelyi Híradóban*, illetve annak kalendáriumában közölt.

29. – 65 éve halt meg Kolozsváron **Józsa Béla** író, költő, szerkesztő. Hodgyában született 1898. december 4-én. Az udvarhelyi Kő- és Agyagipari Iskolában tanult. Az első világháborúban két évet töltött a fronton, a Tanácsköztársaság vöröskatonája volt, hadifogsága után marxistává, a proletárkultúra propagandistájává vált. Szervezett, főtűzött, több lap szerkesztője, munkatársa volt, a bécsi diktátum után budapesti lapoknál dolgozott. A Horthy-rendszer katonai hatósága letartóztatta, halálra kínozták. Emlékére szülőfaluában kiállítás szerveztek és szobrot állítottak, Székelyudvarhelyen is szobrot emeltek egykori iskolája előtt, Erdély több városában utcát neveztek el róla.

December

2. – 305 éve született Galacon **Sálbech Ferenc** egyházi író, jezsuita szerzetes, hitszónok, tanár. Székelyudvarhelyen halt meg 1770. december 19-én.

3. – 160 éve született Szabadkán **Hlatky**

Miklós. 1876-tól az Állami Főreáliskolában tanított fizikát és matematikát. Intézménye értesítőjében közölt tanulmányokat, többek között Udvarhely meteorológiai viszonyairól. A helyi közművelődési élet szervezésében vállalt részt. 1929. november 26-án halt meg Székelyudvarhelyen.

3. – 80 éve született Székelyudvarhelyen **Hermann Gusztáv** tanár, helytörténész, Udvarhelyszék Kultúrájáért-díjas post mortem. Az udvarhelyi Református Kollégiumban tanult, magyar irodalom szakot végzett. Tanfelügyelő, rajoni néptanácsai alelnök, municípiumi párttitkár, a dr. Petru Groza Líceum tanára volt. Művelődési, módszertani tárgyú írásokat közölt. A helyi művelődési intézmények története, a színjátszás múltja foglalkoztatta, összefoglaló jellegű tanulmányai forrásértékűek. 20 évvel ezelőtt, 1988. május 9-én hunyt el Székelyudvarhelyen.

4. – 125 éve született **Tompa László** költő, szerkesztő Betfalván. A kolozsvári egyetem jogi karán doktorált, Udvarhelyen az alispáni hivatal joggyakornoka, 1912-től szolgabíró, 1918-tól vármegyei főlevéltáros volt. A román közigazgatás elbocsátotta állásából. Több lapnak volt munkatársa és szerkesztője, irodalmi munkásságáért díjakat kapott. 1964. május 13-án halt meg. Székelyudvarhelyen egy iskola és egy utca viseli a transzilvanista költő nevét.

8. – 55 éve született Gagyban **Szász Enikő** színművész. A sepsiszentgyörgyi, majd a temesvári színház művésze volt, a temesvári Magyar Nőszövetség elnöke.

11. – 95 éve született Székelyudvarhelyen **Szabó Árpád** természettudományi szakíró. Az udvarhelyi református kollégiumban és a katolikus gimnáziumban tanult, Kolozs-

Hermann Gusztáv

váron szerzett egyetemi diplomát, majd Jászvárosban iparvegyészeti szakképesítést. Tanár, egyetemi tanár, majd főkutató volt a kolozsvári atomfizikai intézetben nyugdíjazásáig (1960–80). Magyar és román nyelvű tanulmányokat közölt, egyetemi tankönyvek szerzője és társszerzője.

11. – 75 éve halt meg Marosvásárhelyen **Kóbori János** folklorista. 1862. május 10-én született Szentlászlón. Az udvarhelyi Református Kollégiumban végzett 1885-ben. A teológián és magyar–német szakon tanult. A Kemény Zsigmond Társaság 1897-es népköltési gyűjtőpályázatán díjat nyert.

13. – 65 éve született **Ferenczy Ferenc** állatorvos. 1990-ben, a kommunizmus utáni első szabad választáson Székelyudvarhely lakói őt választották polgármesternek.

13. – 30 éve halt meg Kolozsváron **Tamás Gáspár** költő, író, szerkesztő. Székelyudvarhelyen született 1914. nov. 10-én, az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. A *Brassói Lapok* belső munkatársa volt. Dolgozott az *Utunknál*, *Dolgozó Nőnél*, 1956–59 között a kolozsvári színház igazgatója volt. Versei és több novelláskötete jelent meg.

14. – 80 éve született Homoródalmáson **Simén Domokos** unitárius lelkész. 1980-ban prédikációpályázaton országos első díjat nyert.

18. – 190 éve született Nagyalambfalván **Feleki Miklós** színész, színműíró és fordító. Tizenkilenc éves korától vándorszínezhént járta az országot, Bukarestben is játszott. A magyar szabadságharc honvédja volt, 1849-ben társulatot szervezett Nagybányán, három év múlva a Nemzeti Színház tagja lett. Összesen 49 darabot fordított magyarra, többnyire franciából, bár csak három jelent meg nyomtatásban. Négy eredeti színművét mutatta be a Nemzeti Színház. Elbeszéléseket, útirajzokat is írt. 1902. márc. 16-án halt meg Budapesten. 2008-ban róla nevezték el szülőfaluja művelődési házát.

26. – 55 éve született Székelyudvarhelyen **Vetési László** református lelkész, szerkesztő. Tanulmánykötetek társszerzője, helyismerettel, vallással, szórvánnyal foglalkozó írásai, elemzése hazai és külföldi lapokban jelennek meg. A hazai szórványmagarság statisztikai felmérésének, művelődés- és oktatástervezésének, nyelvi, vallási rehabilitációs programtervének kidolgozásában vett részt.

27. – 65 éve halt meg **Hartmann János** irodalomtörténész, kritikus. Újsóvén született 1875. okt. 23-án. Tanított Udvarhelyen.

összeállította **P. Buzogány Árpád**